

บทบาทด้านวิชาการของท่านหญิงอาอีชะฮ์ บินต อบีบักร

ฮามีดะห์ สะสัน มาสาระกามา *

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ นำเสนอบทบาทในด้านวิชาการของท่านหญิงอาอีชะฮ์ บินต อบีบักร โดยศึกษาชีวประวัติ บุคลิกลักษณะและบทบาทในด้านวิชาการ บทความชิ้นนี้เป็นผลสรุปจากวิจัยเอกสาร ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้รวบรวมมาจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และหนังสือประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษา พบว่าท่านหญิงอาอีชะฮ์มีบุคลิกลักษณะที่งามในทุกๆด้านเช่น จริยามารยาท เฉลียวฉลาด และมีสติปัญญาเฉียบแหลม เป็นต้น ซึ่งเป็นภรรยาเิดที่ท่านรอซูล ﷺ รักมากที่สุด และแม่แห่งศรัทธาที่ท่านศาะหาบะฮ์เข้าถึงได้มากที่สุดโดยเฉพาะในด้านวิชาการ สำหรับสตรีมุสลิม ทุกยุคทุกสมัย ควรนำแบบอย่าง ของเธอมา เป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อจะได้เป็นมุสลิมะฮ์ ที่ดีมีศักยภาพ

คำสำคัญ : บทบาท, อาอีชะฮ์ บินต อบีบักร, วิชาการ

Abstract

This article aims at presenting the academic role of ʿAishah bint ʿAbi bakr (The Prophet Muhamad 's wife) by studying her biography, personality, and her academic contribution information This article is the documentary research, where the main data were collected from the Holy Qur'an, al-Hadith (Prophet's tradition) and related history books.

The finding shows that ʿAishah bint ʿAbi bakr had a good personality in all aspects, genius, such as good morality, and excellent. She is the only young wife who is being love the most and consider as the mother of the righteous men , whom the Prophet's Companions could approach mostly, especially in an academic aspect. Therefore all Muslim women in all ages should take her as a model to be followed in order to be a good muslimah.

Key Words: Roles, ʿAishah bint ʿAbi bakr, Academic Area

* ศศม. (อิสลามศึกษา), อาจารย์ประจำสาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

บทนำ

ท่านหญิงอาอีซะฮฺ เป็นอัครวิสตรีท่านหนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลาม นางเป็นที่จดจำของผู้คนในเรื่องสติปัญญา ความรู้เรื่องหะดีษและหลักการศาสนา วรรณกรรมอาหรับ บทกวี ประวัติศาสตร์ วาทศิลป์ นิติศาสตร์ การแพทย์ ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์อาหรับ ไม่มีใครเทียบได้โดยเฉพาะการอธิบายลำดับเหตุการณ์ของอาหรับก่อนหน้าอิสลาม และเหตุการณ์สำคัญในยุคอิสลามซึ่งเป็นภรรยาที่ท่านรอซูล ﷺ รักที่สุด และท่านมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่อิสลามสานต่อจาก ท่านรอซูล ﷺ หลังจากท่านเสียชีวิต

ชีวประวัติของท่านหญิงอาอีซะฮฺ บินตุ อับบักร

นักประวัติศาสตร์และนักชาติพันธุ์วิทยาได้ศึกษาเกี่ยวกับสายตระกูลของท่านหญิงอาอีซะฮฺ ฝ่ายบิดาว่า "บิดาของท่านหญิงอาอีซะฮฺ คือ อับดุลลอฮฺ เป็นชื่อที่ท่านนบี ﷺ ตั้งให้หลังจากที่ท่านได้รับนับถือศาสนาอิสลาม" และชื่อก่อนอิสลาม คือ อับดุลกะอฺบะฮฺ และมีชื่อเล่นคือ อะตีก (หมายถึงผู้ที่ได้รับอิสระหรือปลดปล่อยจากไฟนรก) ท่านมีนามแฝงว่า "อับบักร" แต่ท่านนบี ﷺ มักจะเรียกท่านว่า "อับบักร"เป็นประจำ และจะต่อท้ายด้วยคำว่า "อัศศิดดีก" เสมอและ ฝ่ายบิดานั้นได้บรรจบกับตระกูลของท่านรอซูล ﷺ ที่มูเราะฮฺฮฺอับนุ กะอฺบ อิบนุ ลุฮัย (Husain Haykal, 1964: 24) ดังหะดีษรายงานโดยอนัส อิบนุ มาลิก ว่า

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَعِدَ أَحَدًا، فَتَبِعَهُ أَبُو بَكْرٌ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ، فَجَحَفَ بِهِمْ، فَضْرَبَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرِجْلِهِ وَقَالَ: أَتُبْتُ أَحَدًا "فَمَا عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ"

ความว่า ท่านนบี ﷺ ได้ป็นภูเขาอุทิศโดยมีเคาะลีฟะฮฺอับบักร อุมัยร และอุษมาน ตามขึ้นไปด้วย มันทำให้พวกเขาสิ้นใจ หลังจากนั้นท่านรอซูล ﷺ ได้กระแทกเท้าบนภูเขานั้นพลางกล่าวว่า "เจ้าคงอยู่กับที่อย่างมั่นคง แท้จริงผู้ที่มายืนอยู่บนเจ้า ณ วันนี้คือ คนที่หนึ่งเป็นนบี (ทูตของอัลลอฮฺ) คนที่สองคือ อัศศิดดีก (ผู้สัตย์ซื่อ) และคนที่สามและสี่คือผู้ที่ตายชะฮีด (ตายเพื่อหนทางของอัลลอฮฺ)"

(บันทึกโดยบุคอรี: 3472)

ส่วน ตระกูลฝ่ายมารดานั้น อิบนุ สะอูด (Ibn Sa'ad, 1990: 8: 46) รายงานว่า มารดาของท่านหญิง ชื่อ อุมมฺุรฺมาน เดิมชื่อ ชัยนัับ หรือ ตะอูด บินตุ อามิร อิบนุ อุวัยมिर อิบนุ อับดิซซาม มาจากตระกูล กิยานะฮฺ ตามทัศนะที่เห็นพ้องต้องกันคือ นางมาจากเผ่า บนีฟิรอส¹ อิบนุ ซอนมฺ อิบนุ มาลิก อิบนุ กิยานะฮฺ และนางเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามตั้งแต่ยังอยู่ที่มักกะฮฺ (al-Asqalani, 1986: 7: 271) จากคำยืนยันของท่านหญิงอาอีซะฮฺ ว่า

"لَمْ أَغْلُ أَبَوَيَّ إِلَّا وَهُمَا يَدِينَانِ الدِّينَ"

ความว่า ฉันไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับพ่อแม่ของฉัน นอกจากท่านทั้งสองได้รับนับถือศาสนาอิสลามมาแล้ว

(บันทึกโดยบุคอรี: 456 และ 3905)

¹ ส่วนนักประวัติศาสตร์อีกหลายคน เช่น อิบนุ สะอูด, อิบนุละฮะซีร, อิบนุ กะซีร และอัลสุญญี รายงานว่า สายตระกูลฝ่ายมารดาของท่านหญิง คือ อาอีซะฮฺ บุตรี ตะอูด บินตุ อุมัยร อิบนุ อามิร อิบนุ อุวัยมिर อิบนุ ตะอูมาน อิบนุ อัลฮาริษ อิบนุ ซอนมฺ อิบนุ มาลิก อิบนุ กิยานะฮฺ

ท่านหญิงมีพี่น้องร่วมบิดา ทั้งหมด 6 คนด้วยกันคือ (1) อับดุลลอฮ์ (2) ฮัสมา (3) อับดุลเราะห์มาน (4) อาอีซะฮ์ (5) มุฮัมมัด (6) อุมมัลกัลฐุม (Tahmaz, 1411/1990: 18)

ท่านหญิง เกิดในปีที่ 4 (ค.ศ.583) หลังจาก النبيมุฮัมมัด ﷺ ถูกแต่งตั้งเป็นรอซูล ซึ่ง มีอายุน้อยกว่าท่านหญิงฟาฏิมะฮ์ บุตรีของท่านนบี ﷺ 8 ปี (al-Dhahabi, 1418 / 1998: 2:139)

ฉายาของท่านหญิงอาอีซะฮ์

ท่านหญิงอาอีซะฮ์มีฉายานามดังนี้

1. **มูว์ฟพะเกาะฮ์** หมายถึงผู้หญิงที่ได้รับความสำเร็จ เป็นชื่อที่ท่านนบี ﷺ เรียกท่านหญิงอาอีซะฮ์ (al-Salihi,1993: 164) ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวว่า

"مَنْ كَانَ لَهُ فَرْطٌ يَا مُوَفَّقَةُ"

ความว่า แล้วผู้ใดเล่าที่มีลูกเสียชีวิตตั้งแต่ยังมีอายุน้อย ๆ ใจ ! มูว์ฟพะเกาะฮ์

(บันทึกโดยอัตติรมิซีย์: 64)

2. **อาอิซ** หมายถึง ผู้มีชีวิตชีวา เป็นการเรียกที่สร้างความไพเราะและอ่อนโยน ดังจะเห็นว่า

"يَا عَائِشُ ، هَذَا جَبْرِيلُ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ"

ความว่า โอ้อาอิซ !นี่ท่านญิบรีลฝากสลามถึงเธอ

(บันทึกโดยบุคฮารี: 3217 & มุสลิม: 1668)

3. **ฮุมีรรอฮ์** หมายถึง หญิงผู้มีแก้มแดงอมชมพู ท่านรอซูล ﷺ กล่าวว่า

"يَا حُمَيْرَاءُ مَنْ أَعْطَى نَارًا فَكَأَنَّمَا تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَا أَنْضَحَتْ تِلْكَ النَّارُ"

ความว่า โอ้! หญิงแก้มแดง (อมชมพู) ผู้ใดก็ตามที่บริจาคไฟ (ให้แก่ใคร) ก็เสมือนว่าเขาได้บริจาคทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องหุงต้มด้วยไฟ (ให้แก่คนนั้น)

(บันทึกโดยอิบนุ มาญะฮ์: 2474)

4. **มะฮฺบุบัต รุสูลิลลาฮ์** หรือ **หะบีบัต รุสูลิลลาฮ์** หรือ **หะบีบัต หะบีบิลลาฮ์** หมายถึงหญิงที่รักของท่านรอซูล ﷺ หรือหญิงที่รักของผู้เป็นที่รักของอัลลอฮ์ (Ibn Sa'ad , 1990 : 8 : 50-51) มีรายงานจากท่านอัมมารุ อิบน์ ยาสิรุ กล่าวแก่ชายคนหนึ่งซึ่งทำการใส่ร้ายท่านหญิง (al-Asqalani, 1415 / 1995: 8: 233) ว่า

"أَسْكُتَ مَقْبُوحًا مَبْنُوحًا، أَتَقَعُ فِي حَبِيبَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهَا لَزَوْجَتُهَا فِي الْجَنَّةِ"

ความว่า ท่านจงเสียใจจากการเพ่่าหอนท่านได้ใส่ร้ายหญิงสุดที่รักของผู้เป็นที่รักของอัลลอฮ์กระนั้น

หรือ" (บันทึกโดยอัตติรมิซีย์: 62)

5. **อูวัยชาฮ์** หมายถึง หญิงน้อยผู้ขายขนมปัง ท่านรอซูล ﷺ กล่าวในขณะที่ท่านเดินทางและพราวจากท่านหญิง ว่า "وَأَعْوَيْشَاهُ" (โอ้อูวัยชาฮ์)

นามจริงของท่านหญิง คือ อาอีซะฮ์ และชื่อเล่น คือ อุมมุอับดุลลาฮ์ (แม่ของอับดุลลอฮ์) (Ibn al-Athir, 1414 / 1994: 7: 186) ดังจะเห็นว่า

"يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَلَا تُكَنِّيَنِي ؟ قَالَ : تُكَنِّي بِابْنِكَ ، يَعْنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ . فَكَأَنَّتْ تُكَنِّي بِأَمِّ عَبْدِ اللَّهِ"

ความว่า โอ้! ท่านรอซูล ﷺ ท่านจะไม่เรียกชื่อเล่นให้ดิฉันบ้างหรือ ท่านตอบว่า จงตั้งชื่อเล่นของเธอด้วยลูกเลี้ยงของเธอ คือ อับดุลลอฮฺ อิบน์ อัสซุบัยรฺ ดังนั้น นางจึงมีนามแฝงว่า **อุมมฺอับดิลลาฮฺ**
(บันทึกโดยอะหมัด: 107 & อบูดาวูด: 4970)

ลักษณะรูปร่างและบุคลิกลักษณะของท่านหญิงอาอีชะฮฺ

ท่านหญิง มีลักษณะรูปร่างหน้าตาอิมเอบ โบหน้าสวยงามผุดผ่อง ผอมบาง สูงปานกลาง ผิวขาว อมชมพู พุดจาไพเราะฉาดฉาน เสียงดังฟังชัด ความเฉียบแหลม ความจำยอดเยี่ยม กล้าหาญ ชอบความสวยงาม และของหอม เป็นต้น (Qaddurah, 1408/1988: 203) โดยที่ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวความว่า

“แท้จริงสีผิวของท่านหญิงขณะนี้ ไฉ่หญิง! ผิวขาวอมชมพู ช่างสวยเหลือเกิน”

(บันทึกโดยอะหมัด: 5)

ท่านหญิง มีบุคลิกลักษณะที่ยำเกรงต่ออัลลอฮฺ มาก เคร่งครัดในการละหมาด ละหมาดห้าเวลา และสุนัตตะหะญุด หลังเที่ยงคืน และถือศีลอดอย่างสม่ำเสมอสุภาพอ่อนโยน ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายโดยไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและความฟุ่มเฟือย ปราศจากการโอ้อวด ไม่ชอบการยกย่องตนเองถ่อมตน เป็นคนใจบุญ ชอบบริจาค พร้อมเสมอที่จะรับทุกข์ของคนอื่น กล้าหาญสามารถเผชิญสถานการณ์ ชอบปล่อยทาสให้เป็นอิสระมีจำนวนทั้งหมด 61 คนด้วยกัน (Ibn Sa'ad, 1410/1990: 8: 50) ชอบความสนุกสนานจิตใจร่าเริง แจ่มใส และชอบเล่นตุ๊กตาโดยที่ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวความว่า “โอ้อาอีชะฮฺ! นี่มันคืออะไร? ”ฉันก็ตอบว่า “มันคือ ม้าของนบีสุลัยมาน มันมีปีกด้วยจ๊ะ” หลังจากนั้นท่านรอซูล ﷺ ก็หัวเราะ (บันทึกโดยอบูดาวูด: 2650)

ความประเสริฐ

ความประเสริฐของท่านหญิงนั้นมีมากมายดังต่อไปนี้

1.ภรรยาที่ท่านรอซูล ﷺ รักที่สุด ดังที่ท่านรอซูล ﷺ กล่าวความว่า “ครั้งท่านอุมม์ อิบน์ อัลอาศได้มาถามท่านรอซูล ﷺ ว่า “ท่านใด? ที่ท่านรักมากที่สุด” ท่านรอซูล ﷺ ก็ตอบว่า “**อาอีชะฮฺ**” แล้ว ผู้ที่ท่านรอซูล ﷺ ชอบมากที่สุด คือ บิดาของนาง แล้วใครอีก ท่านก็ตอบว่า “อุมม์(บันทึกโดยอัลฮาเก็ม: 6741)

2.รับสละมาจากมะลาอิกะฮฺญิบรีล ﷺ ดังที่ท่านรอซูล ﷺ กล่าวความว่า

“นี่คือท่านญิบรีล ท่านได้ฝากสละมาให้แก่เธอ นางจึงตอบว่า ขอให้อัลลอฮฺ ทรงให้ความสันติเมตตา และความศุริมงคล โอ้อ่านรอซูล ﷺ ท่านสามารถมองเห็นได้ ต่อสิ่งที่เราไม่สามารถมองเห็น

(บันทึกโดยอัสตัตรูมิษี: 3881)

3.ท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตในบ้านของนางและบนตักของนาง (บันทึกโดยอะหมัด: 24384)

เมื่อท่านรอซูล ﷺ ใกล้จะเสียชีวิต นาง ได้ขยับร่างของท่านรอซูล ﷺ ให้มาอยู่บนตักของนางอย่างนุ่มนวล นางรู้สึกหนัก และนางมองไปยังท่าน ปรากฏว่าท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตแล้ว นางก็วางศีรษะของท่านบนหมอนอย่างนุ่มนวลและเริ่มร้องไห้ (Ibn al-Jauzi, n.d.: 2:537)

การแต่งกายของนาง

ท่านหญิงมีความเคร่งครัดมากในการแต่งกายจนกระทั่งสามีแม่ของท่านหญิงเข้ามาหาท่าน รอซูล ﷺ นางก็จะแต่งกายเรียบร้อยและปกปิดร่างกายทุกส่วน ทั้งๆที่ท่านรอซูล ﷺ บอกว่าไม่ต้องปกปิดเพราะเขาเป็นของนางเช่นกัน นางจะปกปิดเสมอจนกระทั่งต่อหน้าผู้ชายตบอด โดยให้เหตุผลว่าถึงแม้ว่าเราไม่เห็นนาง แต่นางเห็นเขา ท่านหญิงชอบสวมใส่เสื้อผ้าที่อ่อนนุ่มๆเป็นส่วนใหญ่ๆ กอสิม กล่าวไว้ในขณะที่กำลังทำฮัจญ์ เขาเห็นท่านหญิงใส่เสื้อผ้าที่อ่อนนุ่มๆและสวมแหวนทองอีกด้วย (Ibn Sa'ad, 1410/1990: 8: 55-56)

การศึกษาและการได้รับการอบรม

ท่านหญิงเติบโตในบ้านที่อบอุ่นและอิมเอบไปด้วยสัจธรรมอันแท้จริงของอิสลามเพราะท่านรอซูล ﷺ จะเป็นแขกที่มาเยี่ยมเยียนบ้านของท่านอับบักร์ เป็นประจำ ท่านหญิงวิ่งเล่นอยู่ใกล้ๆ จึงทำให้นางสามารถบันทึกจดจำแบบอย่างต่างๆ ที่ท่านรอซูล ﷺ ท่านอับบักร์ และอุมมุลมูมาน มารดาก็เป็นแบบอย่างที่ดีเลิศ สำหรับนางเช่นกัน (Ibn Sa'ad, 1410/1990: 8: 63; Muhammad Sa'id Mubayyad, 1420/2000: 540)

อับบักร์ได้สร้างมัสยิดเล็กๆในบริเวณบ้านใช้ เป็นสถานที่ละหมาดและอ่านอัลกุรอาน จึงทำให้ท่านหญิงได้ปฏิบัติศาสนกิจด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์และสะดวกจึงทำให้นาง มีความเลื่อมใสศรัทธา ตั้งแต่วัยเยาว์ และได้รับการศึกษาเรียนรู้และยืนหยัดอย่างมั่นคง ซึ่งมาจากแวดล้อมภายในบ้าน Ibn Sa'ad, 1410/ 1990: 8: 50)

การสมรส

การสมรสระหว่างท่านรอซูล ﷺ กับท่านหญิงเป็นคำสั่งของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นเกียรติอย่างยิ่งกับตัวของท่านหญิงและครอบครัวดังที่หะดีษท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวความว่า “ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวกับนางว่า ผมได้เห็นเธอในฝันถึงสองครั้งด้วยกันคือ ได้เห็นผู้ชายคนหนึ่งแบกเธออยู่ในผ้าไหมชิ้นหนึ่ง และได้กล่าวว่านี่คือภรรยาของเจ้า เจ้าจงเปิดคูเอ็ด และแล้วนางก็คือเธอ ผมก็ได้กล่าวตอบว่า หากสิ่งที่คุณนำมานี้มาจากอัลลอฮ์ ﷻ ก็ขอให้ดำเนินการ” (บันทึกโดยบุคอรี: 5078, มุสลิม: 6233; อะหมัด: 24197)

ท่านหญิงได้การสมรสกับท่านรอซูล ﷺ ในเดือนเชาวาล ปีที่ 10 แห่งการเป็นนบี หรือ 3 ปีก่อนอิญญะเราะฮ์ หลังจากการเสียชีวิตของท่านหญิงเคาะดีญะฮ์ ภรรยาคนแรกของท่านรอซูล ﷺ ในขณะนั้นนางมีอายุเพียง 7 ขวบ (แต่นักเขียนหลายคนกล่าวว่าในตอนแต่งงาน นางอายุ 9 ขวบ) ดังนั้น นางจึงมิได้ถูกส่งตัวไปอยู่กับสามีเป็น ในขณะที่นางมีอายุเพียง 9 ขวบ ดังที่หะดีษ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่

"أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ سَبْعِ سِنِينَ وَزُفَّتْ إِلَيْهِ وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ وَلُعْبَهَا مَعَهَا وَمَاتَ عَنْهَا وَهِيَ بِنْتُ ثَمَانِ عَشْرَةَ"

ความว่า: แท้จริงท่านรอซูล ﷺ ได้แต่งงานกับท่านหญิงอาอิชะฮ์ ในขณะที่ยังมีอายุ 7 ขวบ และได้จัดงานเลี้ยงในขณะที่เธอมีอายุ 9 ขวบ และได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างครอบครัวเปี่ยมสุข และท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตในขณะที่เธออายุ 18 ขวบ

(บันทึกโดยมุสลิม: 1422)

อิบน์ อิสฮากได รายงานว่า “มะฮัรที่เป็นเงินที่ท่านรอซูล ﷺ มอบให้กับท่านหญิงจำนวน 400 ดิรฮัม (al-Tabari, 2002: 39)

ลักษณะบ้านเรือน

หลังจากท่านรอซูล ﷺ ได้มาถึง ณ นคร มะดีนะฮ์ ท่านได้สร้างบ้านที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็น 2 ห้อง ห้องหนึ่งสำหรับท่านหญิงเสาะฮะฮ์ ส่วนอีกห้องสำหรับท่านหญิงอาอีชะฮ์ ห้องเล็กๆถูกสร้างอย่างเรียบง่าย คือผนังบ้านนั้นทำมาจากก้านต้นอินทผลัมนำมาวางทับซ้อนกัน ส่วนมุงหลังคาบ้านส่วนใหญ่จะเป็นใบ และก้านต้นอินทผลัมและกิ่งไม้ โดยมีผ้าผืนใหญ่ปิดทับอยู่ข้างบน เพื่อป้องกันน้ำฝน ประตูเข้าออกมีด้านเดียว และไม่เคยปิด ส่วนภายในบ้านมีอุปกรณ์เครื่องใช้เล็กๆ คือเตียงนอนทำจากท่อนไม้หลายชิ้นมาต่อกัน เสื้อที่สานจากหญ้าแห้งหนึ่งผืน ชุดสำหรับใช้นอนหมอนหนึ่งใบที่ยัดด้วยเปลือกไม้ หม้อดินสองใบสำหรับเก็บแป้งและอินทผลัมร่วมกัน ส่วนอีกใบหนึ่งสำหรับเก็บน้ำ และถ้วยตมน้ำหนึ่งใบ ชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายโดยไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ดิ้นรนไล่ล่าความเจริญที่ไม่ยั่งยืนของโลกดุนยานี้ (Muhammad Sa'id Mubayyad, 1990: 560)

บทบาทของท่านหญิงอาอีชะฮ์ในด้านวิชาการ

ท่านหญิงเป็นภรรยาของท่านรอซูล ﷺ ท่านหนึ่งที่มีสติปัญญา ฉลาดเฉลียวฉลาด พุดคล่องและมีความจำดีเลิศ ท่านหญิงได้ร่วมเคียงหมอนกับท่านรอซูล ﷺ ภายในบ้านที่เรียบง่ายแต่เต็มไปด้วยเกียรติยศอันสูงส่ง ท่านหญิงได้ศึกษาหาความรู้อย่างสุดวิสัย ซึ่งได้รับการอบรมจากท่านรอซูล ﷺ จนทำให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ยอมรับกันถ้วนหน้าถึงความรู้ของท่านหญิงเทียบถึงปรมาจารย์ที่ยากจะหาใครมาเทียบได้ ภายหลังจากท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตท่านหญิงถือเป็นศูนย์กลางของบรรดาเศาะหาบะฮ์ และจะทำการตอบข้อซักถามปัญหาต่างๆโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับผู้หญิง ท่านหญิงจะมีส่วนร่วมในการเผยแผ่อิสลามและยืนหยัดในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ ท่านหญิงมีความสามารถในหลายๆด้าน เช่น ศาสนบัญญัติ การแพทย์ และวรรณกรรม เป็นต้น

อิซฮุซซุรีย ได้กล่าวว่า “หากรวบรวมความรู้ของท่านหญิงแล้วมาเทียบกับความรู้ของผู้หญิงในโลกนี้แน่นอนความรู้ของท่านหญิงจะดีและมากกว่า (al-Qurtubi, 1995: 437)

อุมู อับดุลอะฮ์ ได้รายงานจากมัศรูก ท่านกล่าวว่า “แท้จริง ฉันได้เห็นบรรดาเศาะหาบะฮ์อาวุโสหลายๆท่านได้ไต่ถามท่านหญิงเกี่ยวกับการแบ่งมรดก (al-Asqalani, 1995: 233)

1.การอธิบายอัลกุรอาน

ท่านอัลบุคอรียได้กล่าวว่าการอธิบายอัลกุรอานของท่านหญิง ทั้งหมด 42 อายะฮ์ (al-Bukhari, 1413/1993: 5 47-308) ส่วนท่านมุสลิมก็ได้กล่าวว่าท่านหญิงได้อธิบายอัลกุรอาน ทั้งหมด 7 อายะฮ์ (Muslim, 1412/1992: 9: 377-381) และอับดุลลอฮ์ อุมู อัลสุอูด ท่านได้ทำการวิจัยเรื่อง (Tafsir 'Um al-Mu'minin 'Aishah) ท่านได้ค้นพบการอธิบายของท่านหญิงมีทั้งสิ้น 132 อายะฮ์ (Abu al-Su'ud, 1416/1996: 140-282) เช่น เอกองค์อัลลอฮ์ทรงกล่าวว่า

﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾

ความว่า: และบรรดาหญิงที่ถูกหย่าร้าง พวกนางจะต้องรอคอยตัวของตนเองสามกُرู

(อัลบะกอเราะฮ์, 2: 228)

ท่านหญิงได้อธิบายคำว่า “กُرู” หมายถึง สะอาดปลอดจากการมีเลือดประจำเดือน (Abu al-Su'ud, 1416/1996: 156)

2. การรายงานอัลหะดีษ

บรรดานักหะดีษได้กล่าวเกี่ยวกับการรายงานหะดีษของท่านหญิงมีหลายทัศนะด้วยกันคือท่านอิบนุ หัมบัลได้รายงานว่าเธอได้รายงานหะดีษจำนวน 2,383 บท ('Ibn Hanbal, 1403 /1938: 2: 268-877) ส่วนท่านอิบนุ หะญูรได้รายงานว่าท่านหญิงได้รายงานหะดีษจำนวนทั้งหมด 1,081 บท ('Ibn Hajar, 1416/1995: 69-374) ส่วนอัศศอลิฮียได้รายงานว่าท่านหญิงได้รายงานหะดีษจำนวนทั้งหมด 2,210 บท (al-Salihi, 1414/1993: 180) ตัวอย่าง เช่น ท่านอุรวะฮฺ อิบน์ อัสซุบัยร ได้รายงานว่า ท่านหญิงได้กล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ ได้กล่าวว่า

"إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَمَلَائِكَتُهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يُصَلُّونَ الصُّفُوفَ"

ความว่า : แท้จริงเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ และบรรดามะลาอิกะฮ์ของพระองค์ จะขอพร (เศาะลาวัตี) ต่อผู้เข้าแถวในการละหมาด

(บันทึกโดยอะหฺมัด: 24742)

3) การแต่งบทกวี

ท่านมุฮัมมัด อิบน์ อุมัร รายงานจากบิดาของอุรวะฮฺ ว่าท่านหญิงได้ล่านากลอนประมาณ 160 บท (Ibn Sa'ad, 1410/1990: 8: 58) ท่านหญิงได้แสดงบทกวีของเธอในโอกาสต่างๆไว้มากมายเช่น

1) การแต่งงาน

"النَّكَاحُ رِقٌّ ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ عِنْدَ مَنْ يَرِقُّ كَرَمَتُهُ"

ความว่า: การแต่งงานคือการให้เกียรติ ดังนั้น พวกเจ้าจงสังเกตผู้ชายที่ให้เกียรติแก่ภรรยาของเขา (ความสุภาพอ่อนโยนต่อนาง)

หมายถึง สามีควรให้เกียรติแก่ภรรยา มิใช่ให้นำเธอมาเป็นทาส

2) การอดนอน

"لَا سَهْرَ إِلَّا لِثَلَاثَةٍ ، مُصَلٍّ أَوْ عَرُوسٍ أَوْ مُسَافِرٍ"

ความว่า : ไม่มีการอดนอนนอกจาก 3 กรณี คือผู้ที่ทำการละหมาด คู่บ่าวสาวที่แต่งงานใหม่ๆ และผู้เดินทาง หมายถึงการอดนอนนั้นเป็นสิ่งที่อนุญาตในทุกกรณี แต่ส่วนใหญ่ผู้ที่อยู่ในสามกรณีดังกล่าวนี้จะอดนอน (Tahmaz, 1410/ 1990: 277-241) อ้างถึงในฟาตีฮะเมาะ หะงะฮอ, 2547: 119-120)

4) การอ่านธรรมชา (คุฏบะฮ์)

ท่านมุอาวิยะฮฺ อิบน์ อับดุลมุฮัมมัดได้รายงานความว่า “กระผมมิเคยเห็นผู้ใดที่มีวาทศิลบี มีความคล่องแคล่ว มีความเฉียบแหลมในด้านธรรมชายิ่งกว่าท่านหญิงอาอิชะฮฺ” (al-Salihi, 1413/1993: 179)

ท่านหญิงอ่านธรรมชาในสงครามอุรฺรฺความว่า

“โอ้มวลมนุษย! พวกเจ้าจงเจียบ พวกเจ้าจงเจียบ (กล่าว 2 ครั้ง ให้ฟังฉันท่อน) แท้จริงฉันมีสิทธิเหนือพวกเจ้าในฐานะเป็นมารดาและผู้ให้ตักเตือน ไม่มีผู้ใดที่ใส่ร้ายปรักปรำฉัน นอกจากผู้ฉันเป็นผู้ทรยศต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตในขณะที่ท่านอยู่บนดักของฉัน ดังนั้นฉันคือภรรยาของท่านคนหนึ่ง ในสวรรค์ เอกองค์อัลลอฮ์ได้จัดหาฉันไว้สำหรับท่าน และเอกองค์อัลลอฮ์ทรงยืนยันความบริสุทธิ์ของฉันจากการถูกปรักปรำโดยมุนาฟิก ฉันเป็นต้นเหตุในการจำแนก ระหว่าง มุนาฟิกและผู้ศรัทธาในหมู่พวกเจ้า และฉันเป็นต้นเหตุในการได้รับอนุญาตตะยัมมูม (แทนการอาบน้ำละหมาดและอาบน้าวาญิบ) โดยใช้ฝุ่นดิน ณ ตำบล อับวาล คุณพ่อของฉันเป็นเพื่อนแท้ของท่านรอซูล ﷺ ที่เข้าไปในถ้ำ ซึ่งอัลลอฮ์ทรงคุ้มครอง

ท่านทั้งสอง คุณพ่อของฉันเป็นคนแรกที่ได้สมญานามว่า “อัศดีคิก” ท่านรศุลลอฮฺ ฟิงพอใจมาก ในตัวเขา และแต่งตั้งให้เขาเป็นผู้นำละหมาดก่อนวันที่ท่านจะเสียชีวิต หลังจากท่านรศุล ๙เสียชีวิต ก็มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น นั่นคือ มีมุสลิมบางคนตกศาสนา (วัลอียาฮฺบิลละฮฺ) และเขาก็สามารถปราบชาวอียิปต์ที่ผิดสัญญา ให้ราบคาบในขณะที่พวกเจ้าในวันนั้นเบิกตากว้างและได้ยินเสียงกรีดร้องของพวกเขาหลังจากการพ่ายแพ้ ด้วยความฉงนที่เขาส่งสามารถปราบได้ด้วยความสามารถของเอกองค์อัลลอฮฺ เขาสามารถแก้ไขสถานการณ์ผู้รับสินบนผู้หยาบกระด้าง (ให้หมดสิ้น)”

(บันทึกโดยอะหมัด: 23218)

5) บทบาทในด้านการแพทย์

ท่านอูรวะฮฺ อิบน์ อัซซุบัยรฺ ได้รายงานความว่า

“ผมไม่เคยเห็นท่านใดที่มีความรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน ศาสนบัญญัติ เกี่ยวกับสิ่งที่หะลาล และสิ่งที่หะรอม ความรู้เรื่องการแพทย์ บทกวี เรื่องเล่าประวัติศาสตร์หรือ วงศ์วานสายตระกูล (ชาติพันธุ์วิทยา) มากกว่าท่านหญิงอาอ์ชะฮฺ”

(บันทึกโดยอัลหาคิม: 6733)

ท่านหญิงเคยบีบนิ้วที่ไหล่ของท่านรศุล ๙ เนื่องจากท่านเจ็บปวดเมื่อมีอายุ (al-Salihi, 1413/1993: 180) เมื่อครอบครัวใดเสียชีวิตท่านหญิงจะทำขนมปังที่ชื่อว่า (ดัลบีนะฮฺ) หมายถึงต้มแป้งสาเลิสสมมนหรือน้ำผึ้ง และแช่ขนมปังในน้ำซूपพร้อมกับเทแป้งสาเลิสสมมนที่ปรุงแล้วลงบนขนมปังนั้นแล้วให้ผู้ป่วยหรือผู้ที่มีโรคจิต หรือเศร้าโศกทานดังที่ท่าน ท่านรศุล ๙ ได้กล่าวความว่า “การปรุงแป้งสาเลิสสมมนหรือน้ำผึ้งนั้นเป็นยาที่บรรเทาทุกข์แก่ผู้ป่วย และสามารถลดความเศร้าโศกได้” (บันทึกโดยมุสลิม: 1481)

6) การเป็นบรมครู

บรรดาสาธุศิษย์ของท่านหญิงที่มีชื่อเสียง

1) ท่านอูรวะฮฺ อิบน์ อัซซุบัยรฺ หลานชายของท่านหญิง เป็นบุตรของอัสมาม บินตุ อับบักกูเป็นอิหม่ามและนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียง ณ มะดีนะฮฺ (al-Asqalani, 1992: 389) ท่านเป็นผู้ที่หมั่นทำอิบาดะฮฺ หมั่นอ่านอัลกุรอาน ¼ ในกลางวันและจะจบในเวลากลางคืน (Muhamad Qutub, n.d :102)

2) อัลกอเค็ม อิบน์ มุฮัมมัด อิบน์ อับบักกู ซึ่งเป็นหลานชาย เป็นนักปราชญ์และเป็นอิหม่ามที่ดีเด่น เคร่งครัดทางศาสนา มารยาทงาม จำหะดีษมากมาย (Tahmaz, 1410/1990: 216-219)

3) อัมเราะฮฺ บินตุ อับดุลรอหมาน อัล-อันศอรียฺ อัลมะตะนิยะฮฺ โดยที่ท่านหญิงนำเขาและพี่น้อง มาเลี้ยงเนื่องจากเป็นลูกกำพร้า เป็นผู้นำสตรีสมัยต่าบิอิน เคร่งครัดทางศาสนา มารยาทงาม (al-Asqalani, 1992: 750)

4) มุอาซะฮฺ อัลอะดะวียะฮฺ (อุมมุศะเราะหฺบา) อับศรียะฮฺ

นางหมั่นในการละหมาด ถือศีลอดเป็นประจำ และรำลึกถึงอัลลอฮฺ ๙ ตลอด เป็นต่าบิอินที่ถูกคัดเลือก และเป็นทีไว้วางใจในการรายงานหะดีษที่เชื่อถือ และเสียชีวิตในสภาพที่สะอาดพร้อมกับบุตรในสมัยการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ (Tahmaz, 1410/ 1990: 277-299)

7) การบริการสังคม

1) การสอนบรรดาสะเราะหะฮฺและต่าบิอินท่านหญิงจะสอนในห้องของนาง โดยที่พวกเขาจะนั่งฟังบริเวณนอกห้องที่มีม่านหรือกำแพงกัน ไม่อนุญาตให้ซักถามก่อนที่จะจบแต่ละประโยค ท่านหญิงจะพูดซ้ำๆ ซ้ำๆ อย่างชัดเจน ชัดคำ บางครั้งใช้เทคนิคในการปฏิบัติคือสาธิตวิธีการตะยัมมุมนั้น เป็นต้น

2) การให้พิตวา (การวินิจฉัยปัญหาศาสนา)

ท่านหญิงจะให้การพิตวาอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา โดยมีให้ผู้ถามมีความเกรงใจและอับอาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสตรี (Tahmaz, 1410/ 1990: 183) ดังที่ท่านหญิงให้การพิตวาเกี่ยวกับการมีเลือดประจำเดือนของสตรีที่มีครรภ์ ความว่า “จงล้างให้สะอาดและจงละหมาด” (บันทึกโดยฮัดดะรีมียะ: 934)

ท่านหญิงจะให้การพิตวาแก่อปีสะละมะฮ์ว่า มิให้มีการแย่งชิงที่ดินโดยไม่ชอบธรรม ท่านหญิงได้กล่าวว่า “จงห่างไกล (ไม่แย่งชิง) หรือยึดครองที่ดินโดยธรรม เพราะท่านนบี ﷺ เคยกล่าวความว่า “ผู้ใดก็ตามที่ทุจริต (ยึดครอง) ที่ดิน โดยธรรมแม้แต่เพียง หนึ่งศืบ เอกองค์อัลลอฮ์จะให้ที่ดินนั้นเจ็ดชั้นทับร่างและพันคอของเขา”

(บันทึกโดยอัลบุคอรีและมุสลิม: 2273)

การเสียชีวิตของท่านหญิงอาอิชะฮ์

ท่านหญิงเสียชีวิตในคืนวันอังคารที่ 17 เดือนเราะมะฎอน ฮ.ศ. 58 /ค.ศ 637 ซึ่งเป็นช่วงปลายสมัยของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ท่านหญิงมีอายุ 66 ปี มีคนจำนวนมากมาละหมาดศพ นำโดยอบูสุรียเราะฮ์ และผู้นำร่างลงในกุโบรโดย 5 ท่าน นำโดย อุรวะฮ์ อิบน์ อัสซุบัยร อับดุลลอฮ์ อิบน์ อัสซุบัยร กอสิม อิบน์ มุฮัมมัด อิบน์ อบีบักร์ อับดุลลอฮ์ อิบน์ มุฮัมมัด อิบน์ อบีบักร์ และ อับดุลลอฮ์ บินอับดุลเราะฮ์มาน ฝังที่สุสานญันนะตุล-บะกีอ์ (Qaddurah, 1408/1988: 211)

บทสรุป

ท่านหญิงอาอิชะฮ์ เป็นอัครวิรสตรีท่านหนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลาม ซึ่งเป็นศรีภริยาที่ท่านรอซูล ﷺ รักที่สุด บทบาทสำคัญในการเผยแผ่อิสลามสานต่อจาก ท่านรอซูล ﷺ บิดาชื่อ อับดุลลอฮ์ เป็นที่รู้จักกันว่า “อบูบักร์” มารดา ชื่อ อุมมุรุมาน ตระกูล กินานะฮ์ ท่านรับนับถือศาสนาอิสลามตั้งแต่วัยเยาว์ที่เกิดปีที่ 4 (ค.ศ.583) พี่น้องร่วมบิดา ทั้งหมด 6 คน มีฉายานามมากมายเช่น อาอิชและ สุมัยรอฮ์ เป็นต้น ชื่อเล่น คือ อุมมุลอับดุลลอฮ์ (แม่ของอับดุลลอฮ์) รูปร่างหน้าตาอิมเอบ ใบหน้าสวยงามผุดผ่อง ผิวขาว อมชมพู พุดจาไฟเราะฮ์อาดาน ความจำยอดเยี่ยม ย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ เครื่องเคราศาสนา สุภาพอ่อนโยน ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ปราศจากการโอ้อวด ถ่อมตน ชอบบริจาค ชอบความสนุกสนาน จิตใจร่าเริง แจ่มใส ภรรยาโสดที่ท่านรอซูล ﷺ รักที่สุด และ ท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตในบ้านและบนดักขอนางเคร่งครัดมากในการแต่งกายจนกระทั่งต่อหน้าผู้ชายตาบอด ชอบสวมใส่เสื้อที่ออกสีเป็นสีส้มอ่อนๆ

ท่านหญิงเติบโตในบ้านที่อบอุ่น และอิมเอบไปด้วยสัจธรรม นางสามารถบันทึกจดจำแบบอย่างต่างๆจากท่านรอซูล ﷺ ท่านอบูบักร์ และอุมมุรุมาน บริเวณบ้านมีมัสยิดเล็กๆใช้ เป็นสถานที่ละหมาดและอ่านอัลกุรอาน

ท่านรอซูล ﷺ สมรสกับนางเป็นคำสั่งของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นเกียรติอย่างยิ่งกับตัวของท่าน และครอบครัว ในเดือนเซาวาล ปีที่ 10 แห่งการเป็นนบี ในขณะที่นางมีอายุเพียง 7 ขวบ ไปอยู่กับสามี เมื่อนางมีอายุ 9 ขวบ ส่วนห้องสำหรับ นางนั้นเป็น ห้องเล็กๆผนัง ทำมาจากก้านต้นอินทผลัม ส่วนภายในบ้านมีหม้อดินสองใบ ถ้วยตม่น้ำหนึ่งใบ ชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย โดยไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ดื่ม รมไล่ล่าความเจริญที่ไม่ยั่งยืนของโลกดุนยานี้

หลังจากท่านรอซูล ﷺ เสียชีวิตท่านหญิงถือเป็นศูนย์กลางของบรรดาเคาะฮาบะฮ์ และตอบปัญหาต่างๆโดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสตรี นางจะมีส่วนร่วมในการเผยแผ่อิสลามและยืนหยัดในหนทางของ

เอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ นางมีความสามารถในหลายๆด้าน เช่น ศาสนบัญญัติ การอธิบายอัลกุรอาน การรายงานอัลหะดีษ การแต่งกวีตามโอกาสต่างๆ คือ การแต่งงาน และการอดนอนเป็นต้น การเป็นบรกรรมครู และการแพทย์ เป็นต้น

บรรดาศาสนาพิเศษของท่านหญิง มีทั้งชายและหญิงที่เคร่งครัดต่อศาสนา และมีชื่อเสียงนั้นมีมากมาย ได้แก่

- (1) ท่านอุรวะฮ์ อิบน์ อัสซุบัยรฺ หลานชายของท่านหญิง ซึ่งเป็นอิมามและนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียง ณ มะดีนะฮ์
- (2) อัลกอเค็ม อิบน์ มุฮัมมัด อิบน์ อบีบักรฺ หลานชายเช่นกันซึ่งเป็นอิมามและนักปราชญ์ที่โดดเด่นและจำหะดีษมากมาย
- (3) อัมเราะฮ์ บินต์ अब್ದุรรอหมาน อัล-อันศอรียฺ อัลมะตะนียะฮ์ ซึ่งเป็นผู้นำสตรีในสมัยตาบิฮ์น
- (4) มุอาซะฮ์ อัลอะดะวียะฮ์ अब್ದัศรียะฮ์ ซึ่งเป็นตาบิฮ์น เป็นที่ไว้วางใจในการรายงานหะดีษ

ท่านหญิงสละเวลาในการบริการสังคม โดยที่ท่านทำการสอนในห้องของนาง ผู้เรียนจะนั่งฟังบริเวณนอกห้องซึ่งมีม่านหรือกำแพงกัน ท่านหญิงใช้เทคนิคในการสอนคือจะพูดซ้ำๆ อย่างชัดเจน และได้ใช้วิธีการสาธิตด้วย เช่น สาธิตวิธีการตะยัมมูมเป็นต้น

ท่านหญิงจะให้การพิเคราะห์หรือการวินิจฉัยปัญหาศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับสตรี อย่างชัดเจนว่า การมีเลือดประจำเดือนของสตรีที่มีครรภนั้น ว่า “จงล้างให้สะอาดและจงละหมาด”

ท่านหญิงเสียชีวิตในคืนวันอังคารที่ 17 เดือนเราะมะฎอน ฮ.ศ. 58 /ค.ศ 637 อายุ 66 ปี มีคนจำนวนมากมาละหมาดศพ นำโดยอนุสุรียเราะฮ์

เอกสารอ้างอิง

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. 1419. **พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายเป็นภาษาไทย**. มะดีนะฮ์: ศูนย์กษัตริย์พะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

พาดือเมาะ หะงะฮ. 2547. **บทบาทท่านหญิงอาอิชะฮ์ บินต์ อบีบักรฺ (เราะฎียัลลอฮุอันฮุมมา) ในด้านสังคม การเมืองและวิชาการ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อัลกอรี, अब್ದุลลอฮ์. 2537. **สี่เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม**. แปลและเรียบเรียงโดย ดลมนรรจน์ บากา. กทม.: อิสลามิกอะเคเดมี

อัลกอรี, अब್ದุลลอฮ์. 2542. **สี่เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม**. แปลและเรียบเรียงโดย ดลมนรรจน์ บากา. กทม.: อิสลามิกอะเคเดมี

Al-Bānī, Muḥammad Nāsir al-Dīn. 1421/2000. **Ṣaḥīḥ Sunan ibn Mājah** .Vol. 3. al-Riyād: Maktabah al-Ma'ārif li-Annashr wa al-Tauzī'

Al-Bukhārī, Abi 'Abdullāh Muḥammad ibn Ismā'īl. 1417/1997. **Ṣaḥīḥ al-Bukhārī**. al-Riyād: Dār al-Salām li al-Nashr wa al-Tauzī'

Badr, Abū al-Su'ūd. Tafsīr 'Aīshah 'Um al-Mu'minīn 'Aīshah. Cairo: Dār 'A'lam al-Kutub.

Al-Dārimī. 1987. **Sunan al-Dārimī** . vol.1. Cairo: Dār al-Rayyān.

Al-Dhahābī, 1998. **Sayr 'A'lam al-Nubalā'** .vol. 3. Beirut: Mu'assasah al-Risālāh.

Al-Ḥafīẓ al-Munzarī. n.d. **Mukhtasar Ṣaḥīḥ Muslim**. Cairo: Dār al-Ṣafwah li al-Tibā'ah wa al-Nashr wa al-Tauzī'

- Al-Hakim, Muḥammad °Abdullāh. 1441/1990. **al-Mustadrak °alā al-Ṣaḥīḥayn**. vol.2. Beirūt-Lubnān: Dār al-Kutub al-°ilmiyah.
- Ḥusaīn Haykal, 1964. **Abū Bakr al-Siddīq**. 5th ed. Cairo: Maktabah Nahdah al- Misriyah
- Ibn al-Athīr, Izzudīn Abū al-Ḥasan °Alī ibn Muḥammad al-Jazarī..1415/1994. **Usūd al-Ghabah fī Ma°rifah al-Ṣaḥābah**. Vol.4. Bairūt-Lubnān: Dār al-Kutub al-°ilmiyah.
- Ibn Balbān al-Fārisī, °Alā°Al-Dīn °Alī. 1414/1993. **Ṣaḥīḥ ibn Hibbān bi al-Tarīb ibn Balbān**. Vol.15. 2nd ed. Beirūt: s.t.
- Ibn Ḥajar, Aḥmad ibn °Ali al-°Asqalān. 1415/1997. **al-Isābah fī Tamyīz al-Ṣaḥābah**. Vol.4. Beirut: Dar al-Kutub.
- Ibn Ḥajar .n.d. **Fath al-Bārī**. Vol.1.12. Cairo: Maktabah al-Salafiyah.
- Ibn Ḥajar. 1412/1992. **Taqrīb al-Taḥzīb**. 4th. Suriyā: Dār al-Qalam.
- Ibn Ḥanbal, Abi °Abdullāh Aḥmad. 1403/1983. **Kitab Faḍā'il al-Ṣaḥābah**. Beirūt: Mu°assasah al-Risālah.
- Ibn Hanbal, Abi °Abdullāh Aḥmad. 1993. **Musnad al-Imām Aḥmad Ibn Ḥanbal**. Vol. 7. 2ed. Beirūt: Dār lhyā° al-Turāth.
- Ibn al-Jawzī, n.d. al-Wafa bi ahwal al-Mustafa fī al-Sahihayn.Vol.2. al-Riyad : Mu°assasah al-Sa°udiyah.
- Ibn Sa°d, Muḥammad ibn Manba° al-Hāshimī al-Basārī. 1410/1990. **al-Tabāqat al-Kubra**. Vol.3. Beirūt: Dār al-Kutub al-°ilmiyah.
- Muḥammad Qutub, 1986. **°Aishah Muallimat al-Rijāl wa al-ajyāl**. Cairo: al-Maktabah Dār al-Qur°an.
- Muslim, Muslim ibn al-Ḥujjaj al-Qushairī al-Nisābūrī. 1374-1375. **al-Ṣaḥīḥ**. Cairo: Dār lhyā° al-Turath al-gharbī.
- Muslim. 1408/1988/2. **Ṣaḥīḥ Muslim**. Beirūt-Lubnān: Dār al-Fikr.
- Al-Qurtubī, Abī °Umar Yūsuf ibn °Abdullāh ibn Muḥammad ibn °Abd al-Bārr. 1415/1995. **al-Isti°ab fī Ma°rifah al-Aṣḥab**.Vol.3. Beirūt-Lubnān: Dār al-Kutub al-°ilmiyah
- Al-Qaddūrah, Ḥayah, 1988. **°Aishah °Um al-Mu°minīn** . Master of Art Thisis. Islāmīc Studies. Art Section .Fu°ād University. (unpublished)
- Sa°ad Mubayyād, Muḥammad. 1421/2000. **Mausū°ah Hayah al-Ṣaḥābah min Kutub al-Turath**.Vol. 5. Beirūt: Mu°assasah al-Rayyān.
- Al-Sajastanī, Sulaimān ibn al-Ash°ath. 1421/2000. **Ṣaḥīḥ Sunan Abī Dawūd**. Vol. 3. al-Riyād: Maktabah al-Ma°ārif li-Annashr wa al-Tauzī°.
- Al-Ṣalīhī, Muḥammad yūsuf.1993 .**Subūl al-Huda wa al-Rashad fī Sirah khāyr al-°Ibād** .Vol.11. Beirūt: Dār al-Kutub al-°ilmiyah.
- al-Ṭabarī, Abī Ja°far Muḥammad ibn Jarīr. 1407/1987,1417/1997. **Tarīkh al-°Umam wa al-Mulūk**. Vol.2, 3, Beirūt Lubnān: Dār al-Kutub al-°ilmiyah.
- Tahmaz, Abd al-Ḥamīd. 1990. **al-Sayyidah °Aishah °Um al-Mu°minīn wa °Alimat Nisā°al-Islām**. 3ed. al-Riyād: al-Farzadāq fī Tijāriyah.
- Al-Tirmīzī, Abī °Tsa Muḥammad ibn °Tsa ibn Sawrah. 1414/1994. **Sunan al-Tirmīzī**. Vol.4. Beirūt Lubnān: Dār al-Fikr.